

CUPRINS

INTRODUCERE	5
I. Politica și politicienii	8
II. Construcția instituțiilor democratice	11
III. Secularismul	14
IV. Nealiniera	16
V. Socialismul	18
Concluzie	20
PREFAȚĂ	21
NOTĂ PRIVIND MIȘCĂRILE POLITICE INDIENE	25
Capitolul 1. „FĂRĂ MERITE DEOSEBITE”	29
Capitolul 2. „MI-A FOST DAT SĂ FIU O PERSONALITATE” 1912-1921	47
Capitolul 3. „SUFERIND PENTRU ȚARA MEA DRAGĂ” 1921-1928	67

Capitolul 4. „SPER SĂ SUPRAVIEȚUIESC IMPERIULUI BRITANIC” 1928-1931	88
Capitolul 5. „ÎN FRUNTE, DAR NU LA PUTERE” 1931-1937	110
Capitolul 6. „ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU, PLECAȚI!”	132
Capitolul 7. „ÎNTÂLNIRE CU SOARTA” 1945-1947	152
Capitolul 8. „ÎNĂLȚIMI COPLEȘITOARE” 1947-1957	177
Capitolul 9. „SĂ SCAP DE ACEASTĂ POVARĂ PE CARE O PORT ZI DE ZI” 1957-1964	211
V 10. „INDIA TREBUIE SĂ SE LUPTE CU SINE” 1889–1964–2003	236
SCURTE NOTE BIOGRAFICE DESPRE PERSONALITĂȚILE MENȚIONATE	269
NOTĂ ASUPRA SURSELOR BIBLIOGRAFICE ..	279
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	281
POSTFACE	287

NOTĂ PRIVIND MIȘCĂRILE POLITICE INDIENE

Prezenta lucrare face referire la mai multe partide și mișcări politice indiene, importante pentru a înțelege viața și epoca lui Jawaharlal Nehru și pentru a aprecia moștenirea sa.

Congresul Național Indian a fost creat în 1885 de către Allan Octavian Hume, liberal, originar din Scoția, pentru a constitui un forum care să permită articularea unui punct de vedere indian asupra chestiunilor legate de guvernarea și dezvoltarea politică a Indiei. Congresul a devenit principalul partid politic al țării (întrunirile sale anuale în diferite locuri din India au condus la o participare și o atenție sporite). Conducerea sa provenea, inițial, din rândul claselor profesionale educate, iar președinții, aleși anual, aparțineau diferitelor religii, între primii douăzeci regăsindu-se hinduși, musulmani, creștini și parsi. Spre sfârșitul secolului, în interiorul Congresului s-a produs o separare între Extremiști, conduși de Tilak, și Moderăți, conduși de Gokhale – primii militând pentru o acțiune mai radicală în vederea îndepărtării britanicilor, în timp ce ultimii își urmăreau obiectivele folosind mijloacele constituționale și promovând reforme fundamentale menite să conducă la obținerea autonomiei. Această diviziune a dispărut în perioada Primului Război Mondial.

Sosirea lui Mahatma Gandhi, care a revenit în India în 1916 după un lung sejur în Africa de Sud, a determinat transformarea Congresului, dintr-o elită care dezbătea decizii în marea lor majoritate ineficiente pentru societate, într-o mișcare de masă care se pronunța pentru independență deplină. Pentru atragerea maselor de credincioși musulmani și promovarea unității între hinduși și musulmani, Gandhi și-a implicat partidul în campania de susținere a **Mișcării Khilafat-ului**, care organiza, în India, demonstrații anti-britanice, în care se cerea reinstaurarea Califatului după înfrângerea Turciei Otomane. Victoria republicanului laic Kemal Atatürk în războiul civil din Turcia a afectat cauza, însă campania a demonstrat atât potențialul cât și limitele mobilizării populare, care trecuse dincolo de diviziunile existente între comunitățile religioase. În anii '20, principala diviziune existentă în cadrul Congresului era între susținătorii mișcării de nesupunere civică și necooperare cu britanicii și așa-numiții **Swarajiști**, cei care participau la alegeri încercând să obțină locuri în instituțiile cu autonomie limitată permise de britanici. Până la sfârșitul deceniului, însă, cele două grupuri s-au reunit sub conducerea lui Mahatma Gandhi cerând independență deplină (chiar dacă unii dintre ei erau dispuși să se mulțumească cu statutul de Dominion în cadrul Imperiului Britanic. Principalele divergențe de opinii în interiorul Congresului în anii '30 erau cele dintre socialiștii radicali și membrii mai vârstnici, mai conservatori. Așa cum vom vedea în această carte, Jawaharlal Nehru s-a aflat cu câte un picior în fiecare dintre cele două tabere.

În afara Congresului, mai multe partide de mai mică importanță promovau diverse interese particulare, principala grupare menționată în această carte fiind **Partidul Liberal**, condus de Sir Tej Bahadur Sapru, care considera că prin cooperarea cu britanicii se poate realiza o extindere progresivă a

autonomiei indiene. Liberalii nu aveau și nici nu căutau să obțină o susținere populară, însă britanicii le-au acordat o atenție mult peste importanța lor politică reală.

Între timp, un risc mult mai important începea să se contureze în interiorul mișcării naționale, de această dată bazat nu pe divergențe de natură tactică sau ideologică, ci religioasă. **Liga Musulmană din India** a apărut în 1906 după ce o delegație de nobili musulmani s-a prezentat în fața viceregelui pentru a-și afirma loialitatea față de Administrația Britanică și pentru a obține susținerea de către autorități a intereselor musulmanilor. Pentru o lungă perioadă de timp, Liga nu a fost privită ca o alternativă viabilă pentru Congres și, într-adevăr, mulți dintre membrii săi aparțineau ambelor grupări. Până la sfârșitul anilor '20, aceleași nume puteau fi regăsite pe lista celor care prezidau reuniunile Congresului și, respectiv, ale Ligii. Divergențele serioase au apărut odată cu succesul lui Gandhi în procesul de mobilizare a maselor, determinând Liga, sub conducerea lui Mohammed Ali Jinnah și, în principal, de teama consecințelor „regulilor majorității” (pe care le considera de natură să permită dominarea hindușilor), să dezvolte o platformă din ce în ce mai separatistă. În timp ce Congresul susținea că îi reprezintă pe indieni indiferent de credință și continua să aibă importanți lideri musulmani (în special, Maulana Abul Kalam Azad, președinte din 1940 până în 1946 și Khan Abdul Ghaffar Khan, zis și „Gandhi de la frontieră”), Liga afirma din ce în ce mai des că ea este singura care vorbește în numele musulmanilor din India. Deși mai multe partide regionale au încercat să treacă peste diviziunile dintre Congres și Ligă prin includerea de membri aparținând tuturor comunităților religioase sau prin elaborarea unor platforme laice – în special, **Partidul Unionist**, în Punjab, care promova

interesele agricultorilor și **Partidul Krishak Mazdoor Praja** (Partidul fermierilor, muncitorilor și chiriașilor) – în Bengal, Liga a reușit în cele din urmă să-și impună punctul de vedere. Această carte descrie adâncirea prăpastiei dintre Congres și Ligă și punctul culminant – separarea țării în două state, India și Pakistan, după retragerea britanicilor în 1947.

O altă grupare politică merită menționată. **Hindutva** sau „**Hinduismul**”, este cauza promovată de hindușii fanatici care aduceau în prim-plan ideea demnității caracteristice tradiției hinduse din India și doreau înlocuirea instituțiilor seculare ale țării cu un stat hindus. Predecesoarea sa, din perioada luptei pentru eliberare națională, a fost **Hindu Mahasabha**, un partid care promova interesele de castă neglijate de Congresul laic și **Rashtriya Swayamsevak Sangh (RSS)** sau Corpul Național al Voluntarilor, modelat după Cămășile maro din Italia. Nici unul nu a găsit prea mult spațiu de manevră în interiorul Congresului, iar **Hindu Mahasabha** a dispărut; crearea Pakistanului și teribila vărsare de sânge motivată religios care a însoțit procesul de separare a oferit, însă, fanaticilor hinduși noi surse de sprijin. **Bharatiya Jana Sangh** sau **Partidul Poporului din India** a fost creat după obținerea independenței ca principalul mijloc pentru promovarea aspirațiilor lor politice. Sangh a dispărut în 1977 în partidul-omnibus, **Janata**, care a avut o viață relativ scurtă, pentru a reapărea în 1980 sub numele de **Partidul Bharatiya Janata** sau BJP. Astăzi, Hindutva obține în principal voturile unei „familii” de organizații cunoscute generic sub numele de **Sangh Parivar**, care include RSS, Vishwa Hindu Parishad (Consiliul Mondial Hindus), Bajrang Dal și o mare parte din Partidul Bharatiya Janata care, din 1998, conduce coaliția aflată la guvernare la New Delhi.

CAPITOLUL 1

„FĂRĂ MERITE DEOSEBITE”

1889-1912

În ianuarie 1889, sau cel puțin așa spune povestea, Motilal Nehru, un avocat în vârstă de 27 de ani din Allahabad, oraș situat în nordul Indiei, mergea spre Rishikesh, oraș sfânt pentru hinduși, care se află la picioarele Munților Himalaya pe malul fluviului sacru, Gange. Motilal trecea printr-o adevărată tragedie în viața personală. Căsătorit, încă din adolescență, potrivit obiceiului, rămăsese foarte repede văduv, pierzându-și atât soția cât și primul născut, un fiu. După trecerea perioadei de doliu, se recăsătorise cu o foarte frumoasă tânără, Swarup Rani Kaul. Nu peste mult timp, aceasta i-a dăruit un alt fiu – care a murit, însă, în copilărie. Însuși fratele lui Motilal, Nandlal Nehru, muri apoi la vârsta de 42 de ani, lăsându-și soția și cei șapte copii în grija lui Motilal. Nu era o povară pe care acesta să nu o poată duce, dar își dorea cu disperare, ca o compensație, bucuria de a avea un fiu propriu. Acest lucru nu era, se pare, posibil.

Motilal împreună cu doi tovarăși de drum, tineri brahmani pe care îi cunoștea mai de mult, au făcut o vizită unui faimos yoghin, renumit pentru restricțiile pe care și le impunea și care locuia într-un copac. În frigul aspru al iernii, yoghinul își

impunea diverse penitențe care, se spunea, îl ajutau să dobândească puteri foarte mari. Unul dintre călători, Pandit Madan Mohan Malaviya, i-a povestit yoghinului cum cea mai mare dorință a vieții lui Motilal era să aibă un fiu. Yoghinul îi ceru lui Motilal să facă un pas în față, se uită lung la el și își scutură capul cu amărăciune: „Tu”, îi spuse el, „nu vei avea un fiu, nu este soarta ta”.

În fața unui Motilal disperat și copleșit de durere, celălalt bărbat, învățatul Pandit Din Dayal Shastri, îl contrazise cu respect pe yoghin. Bătrânul hindus Shastras, zise el, spusesese clar că nimic nu este ireversibil în cazul unui astfel de destin, iar un mare Karmayoghin ca el ar putea să-i dea bietului om măcar o urmă de speranță. Astfel provocat, yoghinul îl privi pe tânărul din fața sa și, în final, oftă lung. Băgă mâna în ulciorul său de alamă și îl stropi de trei ori cu apă pe viitorul tată. Motilal începu să-și exprime recunoștința, însă yoghinul îl întrerupse. „Făcând ceea ce am făcut”, murmură yoghinul, „am sacrificat toată răsplata pentru toate penitențele pe care le-am îndurat de-a lungul a multe generații”.

A doua zi, potrivit legendei, yoghinul a încetat din viață.

Zece luni mai târziu, la 11.30 seara, pe 14 noiembrie 1889, soția lui Motilal Nehru, Swarup Rani, a dat naștere unui băiețel sănătos. El a fost numit Jawaharlal („piatră prețioasă”) și avea să devină unul dintre cei mai remarcabili bărbați ai secolului al XX-lea.

Jawaharlal Nehru însuși a negat povestea ca fiind falsă, deși mulți o atribuiseră chiar celor doi protagoniști – Motilal și Malaviya. Cum nici unul dintre ei nu a lăsat o versiune proprie a întâmplării, va fi imposibil de stabilit vreodată în mod satisfăcător veridicitatea acesteia. Marilor personalități li se atribuie adesea începuturi remarcabile și, în

momentul de vârf al carierei lui Jawaharlal Nehru, erau destui cei dispuși să răspândească o explicație supranaturală a măreției sale. Cu siguranță, însă, tatăl său l-a privit încă din copilărie ca pe un copil predestinat, sortit să aibă un succes ieșit din comun, dar fiind el însuși un susținător al raționalismului, este puțin probabil ca Motilal să-și fi imaginat soarta fiului său pornind de la binecuvântarea unui yoghin.

Copilul însuși nu s-a grăbit să arate vreun semn de potențială măreție. Era genul de elev considerat în mod obișnuit drept „indiferent”. În același timp, a fost mereu răsfățat de părinți a căror bogăție a crescut odată cu succesul din ce în ce mai mare al lui Motilal Nehru în cariera de avocat. După un model binecunoscut în viața indiană tradițională, potrivit căruia nevestele care se bucurau de prea puțină companie din partea soților, își concentrau întreaga atenție asupra fiilor, Jawaharlal a fost copleșit cu afecțiune de către mama sa, pe care o vedea „perfectă asemenea porțelanului de Dresda”. Mulți ani mai târziu își va începe autobiografia cu următoarea confesiune: „Fiul unic al unor părinți bogați este destinat să fie răsfățat, în special în India. Și când se mai întâmplă ca respectivul fiu să fie, timp de 11 ani, copil unic la părinți, nu există nici o șansă să scape de acest răsfăț”.

Spiritul tânărului Jawaharlal Nehru a fost modelat de două tipuri de influențe părintești pe care nu le-a considerat niciodată ca intrând în contradicție – hinduismul tradițional al mamei sale și al celorlalte femei din casă și cosmopolitanismul laic, modern al tatălui său. Femeile (în special, sora văduvă a lui Swarup, Rajvati) obișnuiau să-i spună povești din mitologia hindusă, îl duceau periodic la temple și la îmbăieri în Gange, fluviul sfânt. Motilal, pe de altă parte, deși nu a respins niciodată credința hindusă cu care se născuse, a refuzat, la

un moment dat, să participe la o „ceremonie de purificare” pentru a fi izbăvit pentru că „trecuse apa neagră” pentru o călătorie în străinătate și, în 1899, a fost excomunicat, în mod oficial, de către bătrânii castei hinduse din Allahabad ca urmare a intransigenței sale. Pata a rămas, iar familia lui Motilal a fost boicotată în societate de către unii dintre puriști, însă a reușit să treacă peste ostracizare datorită succesului material.

Familia Nehru era o familie de pandiți din Kashmir, provenind dintr-o comunitate de brahmani din nordul îndepărtat al subcontinentului, care și-au refăcut viața începând din secolul al XVIII-lea în nordul și centrul Indiei. Kashmirul ca atare fusese în mare parte convertit la Islam în secolele XVI și XVII, dar musulmanii din Kashmir erau adepții unei versiuni sincretice a credinței dominată de misticismul moderat al preoților sufiști, care trăiau în armonie cu vecinii lor hinduși. Cu toate că pandiții părăsiseră în număr mare Kashmirul, ei nu erau priviți ca niște refugiați ce se retrăgeau din calea jafului musulmanilor, ci ca imigranți educați, cu o pregătire profesională temeinică aflați în căutarea unor oportunități mai bune. Deși pandiții din Kashmir formau o comunitate la fel de închisă ca oricare alta din India – conștienți de faptul că originea lor, numărul redus, situația socială foarte bună, pielea deschisă la culoare și trăsăturile bine definite îi făceau speciali – ei erau mândri de imaginea lor pan-indiană. La urma urmei, își lăsasera căminele în urmă în Kashmir, un loc pe care nu încetaseră să-l numească „patria mamă”, reușiseră să prospere într-un stat unde musulmanii îi depășeau net în număr, proporția fiind de 13 la 1, nu aveau un trecut dominat de dispute de castă, de vreme ce castele nebrahmanice din Kashmir și mai mulți dintre brahmani se convertiseră la Islam; nu erau deranjați de cultura